

Przystanek historia

<https://przystanekhistoria.pl/pa2/tematy/bliski-wschod/97024,Wojsko-Polskie-na-Srodkowym-Wschodzie-1941-942-zarys-dzialan.html>

Narodowe Archiwum Cyfrowe

General broni Władysław Sikorski w towarzystwie żołnierzy Armii Polskiej na Wschodzie

ARTYKUŁ

Wojsko Polskie na Środkowym Wschodzie (1941-1942) - zarys działań

OKRES HISTORYCZNY

(1939-1945) II wojna światowa

Autor: BARTOSZ JANCZAK 05.04.2022

Po kampanii polskiej 1939 r. wielu obywateli II Rzeczypospolitej znalazło się w różnych częściach Europy oraz świata. Dotarli oni również na Bliski Wschód, który w czasie II wojny światowej przez Brytyjczyków określany był Środkowym

Wschodem.

Tam w latach 1941-1942 funkcjonowała wojskowa formacja o nazwie Wojsko Polskie na Środkowym Wschodzie.

Powstanie i organizacja

Pierwsi obywatele polscy w wyniku sytuacji wojennej znaleźli się na Środkowym Wschodzie już jesienią 1939 r. Naczelnny Wódz gen. broni Władysław Sikorski starał się w tym czasie u władz francuski o wydanie zgody na sformowanie w tym rejonie świata polskiej jednostki wojskowej. Po wielu negocjacjach 12 kwietnia 1940 r. powołano na Środkowym Wschodzie Brygadę Strzelców Karpackich, podporządkowaną dowództwu francuskiemu.

Na podstawie rozkazu Naczelnego Wodza gen. Kopański, który kierował całością polskich spraw na Środkowym Wschodzie, powołał 17 sierpnia 1941 r. Dowództwo Wojsk Polskich na Środkowym Wschodzie (WPŚW).

W wyniku przegranej kampanii francuskiej 1940 r. brygada przeszła pod dowództwo brytyjskie i została przemianowana na Samodzielną Brygadę Strzelców Karpackich. Poza brygadą pod dowództwem płk. dypl./gen. bryg. Stanisława Kopańskiego na Środkowym Wschodzie znajdował się Ośrodek Zapasowy oraz Legia Oficerska. Przydzielali do tych jednostek otrzymywali żołnierze, którzy m.in. nie spełniali wymagań służby liniowej.

Wraz z przybywaniem kolejnych osób na Środkowy Wschód zrodziła się potrzeba powołania wyższego dowództwa wojskowego dla kierowania całością spraw związanych z funkcjonowaniem polskich jednostek wojskowych.

Generał bryg. Stanisław Kopański

Na podstawie rozkazu Naczelnego Wodza gen. Kopański, który kierował całością polskich spraw na Środkowym Wschodzie, powołał 17 sierpnia 1941 r. Dowództwo Wojsk Polskich na Środkowym Wschodzie (WPŚW). Miesiąc później, 25 września, nowym dowódcą tej formacji Naczelnny Wódz wyznaczył gen. dyw. Józefa Zajęca.

Pierwsza ewakuacja Armii Polskiej w ZSRS

Generał Zajęc objął swoje obowiązki 1 grudnia 1941 r., ponieważ prawie dwa miesiące trwała jego podróż statkiem z Wielkiej Brytanii.

Dowództwo WPŚW, mając doświadczenia z pierwszej ewakuacji, o wiele lepiej było przygotowane do kolejnego przyjęcia obywateli polskich ze Związku Sowieckiego.

W kolejnych tygodniach i miesiącach prowadzone były prace organizacyjne czy szkoleniowe w polskich jednostkach, wchodzących w skład WPŚW. Pierwszym poważnym zadaniem dla gen. Zająca było przyjęcie pomiędzy 24 marca a 5 kwietnia 1942 ze Związku Sowieckiego 33 069 żołnierzy i 10789 osób cywilnych.

Aby sprawnie przeprowadzić przyjmowanie osób ewakuowanych z ZSRS Dowództwo WPŚW powołało Bazę Ewakuacyjną w Teheranie oraz całą sieć obozów ewakuacyjnych m.in. w Pahlavi, Ahwaz, Hamadan - łącznie jedenaście obozów.

Generał dywizji Józef Zając (na fotografii w mundurze Wojska Polskiego II Rzeczypospolitej w stopniu generała brygady),

Źródło: NAC

Każda osoba przybywająca na Środkowy Wschód w tym czasie miała w miarę możliwości zapewnioną pomoc medyczną, zakwaterowanie, wyżywienie, dostęp do kąpieli itp. Dla gen. Zająca oraz pozostałych żołnierzy WPŚW była to bardzo poważna akcja logistyczna.

Zmiany organizacyjne w WPŚW

Po zakończeniu pierwszej ewakuacji Armii Polskiej w ZSRS możliwe stało się rozbudowanie polskiego wojska na Środkowym Wschodzie.

Przede wszystkim większy nacisk położono na sprawniejsze przetransportowywanie żołnierzy i osób cywilnych do wyznaczonych obozów wojskowych i cywilnych.

Ze struktur WPŚW został wyodrębniony II Korpus Strzelców. Składał się z 3. Dywizji Strzelców Karpackich (DSK), 4. Dywizji Strzelców (DS), 2. Brygady Czołgów oraz innych jednostek broni i służb. Generał Zając był jednocześnie dowódcą WPŚW oraz II Korpusu Strzelców.

W ramach korpusu udało się sformować jedynie 3. DSK oraz 2. Brygadę Czołgów. 4. DS przez cały okres swojego funkcjonowania pełniła jedynie rolę jednostki kadrowej, ponieważ przeważnie z powodów zdrowotnych brakowało żołnierzy do obsadzenia przewidzianych etatów.

**Naczelny Wódz gen. broni
Władysław Sikorski podczas
wizytacji Armii Polskiej w ZSRS w
1941 r., Źródło: NAC**

W połowie 1942 r. na Środkowym Wschodzie, głównie na terenie Palestyny, znajdowało się Dowództwo WPŚW, któremu podlegał II Korpus Strzelców, Ośrodek Zapasowy, Baza Ewakuacyjna w Teheranie, Centrum Wyszczolenia Broni i Służb, batalion Pomocniczej Wojskowej Służby Kobiet, szkoły junaków i junaczek.

W drugiej połowie 1942 r. przed gen. Zającem i kadrą żołnierską WPŚW stanęły kolejne, wymagające zadania.

Druga ewakuacja z ZSRS i rozwiązanie WPŚW

Jednym z nich było przesunięcie polskich jednostek wojskowych z Palestyny do północnego Iraku, w rejon Khanaqin – Quizil Ribat. Kolejnym było przyjęcie drugiej ewakuacji Armii Polskiej w ZSRS w terminie od 19 do 31 sierpnia 1942 r. w liczbie 69 247 osób, w tym 25 501 cywilów.

**Generał broni Władysław Sikorski
w towarzystwie żołnierzy Armii
Polskiej na Wschodzie**

Dowództwo WPŚW, mając doświadczenia z pierwszej ewakuacji, o wiele lepiej było przygotowane do kolejnego przyjęcia obywateli polskich ze Związku Sowieckiego. Przybywający mieli zapewnione korzystniejsze warunki kwaterunkowe, żywieniowe, czy dostęp do opieki medycznej. Przede wszystkim większy nacisk położono na sprawniejsze przetransportowywanie żołnierzy i osób cywilnych do wyznaczonych obozów wojskowych i cywilnych.

**Naczelnny Wódz gen. broni
Władysław Sikorski i szef Sztabu
Naczelnego Wodza gen. Bryg.
Tadeusz Klimecki, Źródło: NAC**

Generał Zając 11 sierpnia 1942 r. skierował do żołnierzy ewakuowanych z ZSRS następujące słowa:

„Witam was serdecznie na ziemi Irańskiej jako Dowódca Wojsk Polskich na Środkowym Wschodzie i w imieniu wszystkich Żołnierzy II Korpusu powstałego z Brygady Karpackiej i tych, którzy już w początku roku przybyli z Z.S.S.R. W tej dziejowej chwili połączenia się Wojska Polskiego w Z.S.S.R. z oddziałami znajdującymi się na terenach Środkowego Wschodu, dochodzącego do skutku na podstawie decyzji Naczelnego Wodza widzę wraz z Wami nowy etap rozwoju naszych Sił Zbrojnych. Jestem przekonany, że wartości żołnierskie wykazane przez Was na terenie Z.S.S.R. staną się jedną z podstaw i podwalin przyszłej silnej Armii, która zadecyduje o losach Polski”.

Po zakończeniu drugiej ewakuacji i przenoszeniu jednostek WPŚW i II Korpusu Strzelców do Iraku nastąpiły kolejne już zmiany organizacyjne zarządzane przez Naczelnego Wodza. 12 września 1942 r. gen. Sikorski na podstawie wydanego przez siebie rozkazu połączył WPŚW, II Korpus Strzelców, Armię Polską w ZSRS i powołał do życia Armię Polską na Wschodzie. W ten sposób otworzył się nowy rozdział w dziejach polskiego wojska stacjonującego na Środkowym Wschodzie w czasie II wojny światowej.

COFNIJ SIĘ